

зації проекту. Термін окупності інвестицій $DPP_{project}$ відображає, за який проміжок часу капіталовкладення до проекту будуть повернені, згідно з формули розрахунку терміну окупності можна сказати, що за рахунок урахування як економічних, так і екологічних результатів термін реалізації проекту буде менше, ніж при розрахунку за традиційною методикою. Показник внутрішньої норми доходності $IRR_{project}$ представляє собою таку ставку дисконтування, вище якої вартість запозиченого капіталу не повинна бути, тобто $R_{project} < IRR_{project}$. Оскільки внутрішня норма доходності характеризує ефективність тільки запозиченого капіталу (інвестицій), то й розрахунки слід проводити за традиційною методикою.

Таким чином, розроблений нами механізм розрахунку ефективности реалізації ресурсозберігаючих проектів забезпечує більш повну й об'єктивну (порівняно з традиційними методами) оцінку ефективності, в ньому відображено не тільки економічні результати та витрати, а й враховано екологічну складову.

1. Андреева Н.Н. Экологически ориентированные инвестиции: выбор решений и управление. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2006. – 536 с.
2. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К.: Академвидав, 2006. – 464 с.
3. Иванов Н.И. Ресурсообеспечение промышленных предприятий / Н.И. Иванов, А.В. Бреславцев, Л.Г. Хижняк. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. – 355с.
4. Конищева Н.И. Ресурсосбережение: эколого-экономический аспект / Н.И. Конищева, Н.А. Кушникович, Л.В. Рожкова, Р.И. Безверхова. – К.: Наук. думка, 1992. – 212 с.
5. Данилишин Б.М. Природно-ресурсный потенциал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін. – К.: ЗАТ “НІЧЛАВА”, 1999. – 716 с.

Отримано 28.12.2011

УДК 911.375 : 330.11

О.А.КАРЛОВА, д-р екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

Т.М.ЧЕЧЕТОВА-ТЕРАШВИЦ, канд. екон. наук

Харківський національний економічний університет

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІСТ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН

Досліджуються ключові проблеми міста і його господарства. Розглянуто міський спосіб життя як елемент суспільно-економічної формації. Визначено необхідність удосконалення системи життєзабезпечення міста. Побудовано принципову модель управління соціально-економічними системами міського комплексу.

Исследуются ключевые проблемы города и его хозяйства. Рассмотрены городской образ жизни как элемент общественно-экономической формации. Определена необходимость совершенствования системы жизнеобеспечения города. Построена принципиальная модель управления социально-экономическими системами городского комплекса.

The article deals with key issues of the city and its economy. Considered an urban life-style as an element of socio-economic structure. The necessity of improving the life support system of the city. Built principal model of socio-economic systems of the urban complex.

Ключові слова: соціально-економічна система, міський комплекс, місто, інфраструктура, сталий розвиток.

Проблема міста і його господарства реально існує і практично являє собою соціально-економічну єдність. Перед нами – цілий ряд питань і завдань, властивих, у своїх особливостях, тільки місту, як адміністративно-територіальній одиниці. Місто збирає людей на порівняно невеликій території. Взагалі немає сумніву в тому, що в міському управлінні і в сфері дослідження системи життєзабезпечення міста може існувати, за даних економічних умов, лише один прямий і раціональний шлях до задоволення колективних потреб, що викликаються фактом міського гуртожитку. В цьому сенсі, на нашу думку, потрібно розглядати правові, соціальні, економічні і технічні сторони єдиного муніципально-господарського утворення, їх зв'язок і синтез.

В сучасних умовах України відбувається локальний відбір і формування соціальних потреб суспільства, зростають масштаби вдосконалення систем життєзабезпечення міст. Теоретичні та прикладні аспекти проблеми соціально-економічного розвитку міського комплексу досліджено в наукових працях вчених-економістів і практиків [1,4-7]. Питання формування стратегії ефективного функціонування сучасної господарської інфраструктури міського комплексу, визначені Законами України «Про житлово-комунальні послуги», «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», «Про стимулювання розвитку регіонів», освітлюють окремі аспекти цієї проблеми і потребують поглиблених досліджень [2, 3].

Великі міста, як генератори загальнодержавних процесів соціально-економічної стабілізації та розвитку, відображають загальні особливості структурних змін регіональної економіки України. Подібний зв'язок очевидний, оскільки вибір моделі функціонування та розвитку міста прямо залежить від стану економіки регіону та держави в цілому, а формою, в якій протікає остання, служить правова організація. Прогрес науки виражається не тільки в диференціації, але ще більше в інтеграції та узагальненні, наприклад, кількість напрямків, на які розбилася економіка, аж ніяк не заважає дослідити ціле в його моністич-

ній природі.

В результаті таких міркувань в дослідженні поставлена мета викладення різноманітного досвіду муніципалітетів в історичному та міжнародному масштабі, з'ясувавши його економічні передумови і результати, а також правові форми з точки зору економічних потреб і комунальних завдань.

Міський спосіб життя як елемент суспільно-економічної формації на різних етапах суспільного прогресу має свої особливості. В забезпеченні прогресивного економічного зростання виняткову роль відіграють саме міста, як основа для подальшого розвитку продуктивних сил, концентрації виробництва і населення, які вимагають постійної зміни всіх сфер людського життя. Зміна сфер людського життя обумовлена, як згадувалося раніше, суперечностями в складній міській системі. Важливим джерелом суперечностей є взаємодія всіх розглянутих законів і закономірностей, об'єктами дії яких є зв'язок елементів матеріально-просторової підсистеми міста, зокрема взаємодія матеріально-технічної та екологічної підсистем. Ці суперечності виникають у ході розвитку міста і вирішуються завдяки впливу на них людського чинника як керуючого елементу в соціально-економічній системі.

Специфічна міська господарська політика в певний період полягала в тому, що гарантувала постійність і дешевизну продуктів харчування, які поступають із села для міських ремісників і торговців, тобто безпосередньо городян, шляхом фіксації та регулювання цін. Українські міста, їх система життєзабезпечення, так само як і суспільна система, перебувають на етапі трансформації, і одним із стратегічних напрямів цих перетворень є модель соціополісу [4, с.37]. Поступово прийшло розуміння, що методологічною основою трансформаційних перетворень системи життєзабезпечення міського комплексу може виступати соціологія міста. Для аналізу перспектив розвитку сучасних міст необхідно дослідити генезис їх виникнення, виділити основні відмінності міста від села, розкрити природу і характер цих відмінностей, а також визначити основні функції, які виконують міста в масштабі держави. На ранніх стадіях розвитку соціуму поселення людей мали примітивну структуру і простий порядок. Проте з часом вони стали набувати складнішого характеру, почали відрізнятися один від одного певними специфічними рисами, обумовленими географічним положенням, поглядами людей, характером виробництва. Це слугувало передумовою для утворення унікальної формації – міста.

Необхідність удосконалення системи життєзабезпечення міста в сучасних умовах функціонування викликана рядом серйозних обставин. Вирішення цієї наукової проблеми здійснюється на основі систе-

много підходу і полягає у створенні цілісної, відкритої, організованої, адаптивної господарської інфраструктури міста, яка включає комплекс економічних і соціальних складових системи життєзабезпечення, що охоплюють усі стадії протікання процесу функціонування міського комплексу. Можливість побудови такої системи у вигляді неадаптивної структури, яка включає постійні та змінні складові, що приймаються як наукова гіпотеза, дозволяє виділити й оптимізувати ключові ланки, планові та нормативні показники проектної документації, що закладаються і забезпечують їх комплексне ефективне рішення.

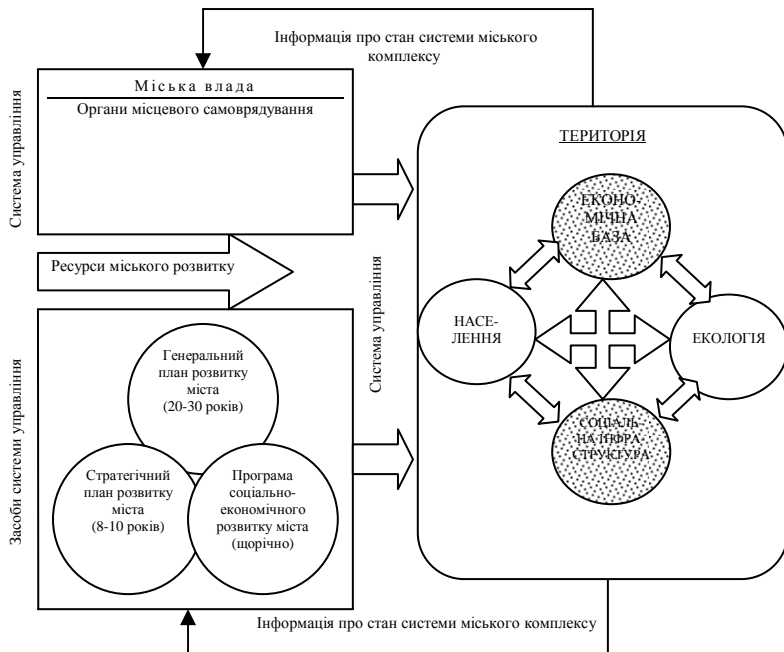
Збільшення загальної площі міського житлового фонду і загальне поліпшення житлово-побутових умов населення є основним напрямом розвитку міського комплексу, незалежно від соціально-економічного стану. Функціонування і розвиток господарської інфраструктури міст України, як і в усьому світі, характеризується складністю процесів, що відбуваються в їх імовірнісних системах. Нестабільність у розвитку виробництва, постійна міграція населення, забрудненість території ставить перед інфраструктурою міського комплексу ряд соціально-економічних проблем. Вони в першу чергу пов'язані із забезпеченням усіх категорій споживачів якісними послугами підприємств системи життєзабезпечення міст. Соціально-економічний розвиток сфери міських послуг пов'язаний з якісними і структурними змінами регіональної економіки в трансформаційний період. Для українських міст характерні сьогодні загострення соціальних проблем і особливо негативних тенденцій у способі життя городян, ускладнення екологічної ситуації. Реалізація основних установок економічної стратегії та соціальної політики розвитку держави потребує радикального перегляду відношення до міст як відкритих соціальних організмів, закони існування яких автономні від соціальних інститутів. Найважливіше коло проблем у структурі моделі державного регулювання розвитку великих міст належить до вибору регіональної і муніципальної політики та її інтеграції в єдину політику.

Для успішної діяльності системи міського комплексу існуючих наукових розробок сьогодні явно недостатньо. Це стосується, зокрема, відомих доктрин функціонування й розвитку виробничої та соціальної інфраструктури міст.

Великі міста, регіональні центри відіграють важливу роль у житті держави. Вони відрізняються не тільки високою концентрацією населення, але й зосередженням капіталу, ємним ринком, його розвиненою інфраструктурою, наявністю кваліфікованих кадрів, значним освітнім, культурним, науковим потенціалом. В Україні всі вони є традиційними адміністративними, політичними, культурними, економічними

центрами, опорними вузлами територіальної організації суспільства, приносять основний дохід в бюджети регіонів [5, 7].

Аналізуючи сутність, значимість і теорію розвитку міст та міського комплексу, визначимо методологічні особливості та принципи соціально-економічного розвитку міського комплексу, окреслимо соціальну перспективу економічних реформ як необхідну умову стабілізації економіки та побудуємо принципову модель управління соціально-економічними системами міського комплексу (рисунком).

Компонентна схема міського комплексу як складної системи

Сучасний розвиток України в постіндустріальному суспільстві нового сторіччя з його новітніми науковими технологіями, інформаційними системами, безпосереднім поєднанням науки з виробництвом, пов'язаний з різким зростанням ролі людського фактору та якості життя населення. Це, у свою чергу, підвищує значимість великих міст як мегаполісів, центрів інтелектуального і культурного потенціалу із стабільною системою відтворення висококваліфікованих кадрів і розвитку соціальної інфраструктури. В міському комплексі України зосере-

джено 68% населення, що представляє собою величезний потенціал з могутніми трудовими, фінансовими, виробничо-економічними ресурсами та специфічними умовами життя, створюється майже 80% внутрішнього валового продукту. Серйозні зміни, які зазнають сьогодні міста України, тільки набирають швидкість. Підсумуємо ключові тенденції, які ці зміни викликають і над якими фахівці з питань регіональної економіки продовжують розмірковувати.

1. *Глобалізація*, яка припускає осмислення міст на перетині все-світнього, національного та місцевого масштабів і в контексті зростання нерівності між «глобально успішними» містами та всіма іншими.

2. *Деіндустріалізація і постфордизм*. Місто, яке було організовано навколо потреб промисловості та відновлення робочої сили фабрик і заводів, поступається місцем місту торгових центрів, різноманітного сервісу, швидкісних доріг та інших нових варіантів організації.

3. *Динаміка концентрації і розосередження*. Економічні, технологічні, екологічні, соціальні, емоційні проблеми, пов'язані зі зникненням в багатьох регіонах традиційної міської моноцентричності, тільки почали вивчати вчені економісти.

4. *Неолібералізація соціальної політики*. Результат – наростання соціальної напруги, фрагментації, поляризації в суспільстві.

5. *Зростання моральної двозначності*. Множення зв'язків городян з тим і тими, що і хто виходить далеко за межі їхнього міста, ставить під питання розуміння міста як місця життя колективу. Вимушений перехід багатьох людей від довготривалої зайнятості до короткочасної позбавляє їх здатності розвивати почуття солідарності з ближніми. Ліберальні ідеї толерантності співіснують з ворожістю, страхом, невдоволенням, які багато «хронічно» відчувають в містах.

6. *Екологічні проблеми*. Зупинити негативні процеси можна, тільки якщо переглянути способи здійснення міської життєдіяльності, перш за все енергопостачання. Очевидна вразливість міст перед обличчям природних катаклізмів, глобальної зміни клімату і процесів урбанізації.

Загалом слід наголосити, що висока якість життя у містах та комфортне міське середовище, яке створюється, в тому числі, запровадженням інноваційних технологічних, управлінських, соціальних та містобудівних рішень, здатне у значній мірі компенсувати коливання рівня доходів громадян, які у великих містах звісно відносно більші. Проблеми, що стоять перед інфраструктурою міст України, зокрема у прагненні забезпечити стійкий розвиток своїх систем життєзабезпечення, у господарських процесах, в яких все активніше беруть участь організації недержавної форми власності, дійсно, дуже складні. З ура-

хуванням специфіки сформованої ситуації, необхідно говорити про унікальність проблем, що стоять перед сучасними містами. Тому немає сенсу вважати отримані в дослідженні висновки остаточними, і природно, претендувати на категоричність викладених думок і безальтернативність пропонованих рекомендацій. Разом з тим, наведені дані і результати їх аналізу будуть корисними для продовження наукових досліджень в сфері розвитку системи міського комплексу міст України.

- 1.Бабаєв В.М. Управління великим містом: теоретичні і прикладні аспекти / В.М. Бабаєв; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків: ХНАМГ, 2010. – 306 с.
- 2.Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // www.rada.gov.ua.
- 3.Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 10, ст.78.
- 4.Карлова О.А. Соціально-економічні складові функціонування міського комплексу (теорія і практика) / О.А. Карлова. – Харків: Мадрид, 2011. – 452 с.
- 5.Лукьянченко А.А. Градообразующая коммунальная сфера: теория и практика обеспечения устойчивого развития / А.А. Лукьянченко. – Донецк: ООО"Юго-Восток.ЛТД, 2007. – 209 с.
- 6.Проблемы теории и практики развития городской хозяйственной системы / Богачев С.В., Мельникова М.В., Лукьянченко А.А. и др. – Донецк: ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2006. – 381 с.
- 7.Современные проблемы моделирования социально-экономических систем / Под ред. Пономаренко В.С., Клебановой Т.С., Кизима Н.А. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2009. – 440 с.

Отримано 15.02.2012

УДК 332.146 : 330.34.01

М.С.ПАШКЕВИЧ, канд. екон. наук

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», м. Дніпропетровськ

РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ: КОНЦЕПЦІЯ ТА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ

Запропоновано концепцію формування регіонального інвестиційного клімату для забезпечення розвитку регіону. Досліджено основні динамічні характеристики категорії «інвестиційний клімат регіону», які забезпечують ритмічність, динамічність, сумісність та зв'язок інвестиційних процесів та центрів відповідальності між собою. На цій основі побудовано модель формування інвестиційного клімату регіону.

Предложена концепция формирования регионального инвестиционного климата для обеспечения развития региона. Исследованы динамические характеристики категории «инвестиционный климат региона», которые обеспечивают ритмичность, динамичность, совместимость и связь инвестиционных процессов и центров ответственности между собою. На этой основе построена модель формирования инвестиционного климата региона.

The conception of regional investment climate shaping for regional development is offered. Dynamic peculiarities of the category of "regional investment climat" are investigated.